

Sammendrag

Oppgavens tema er *fargeleggingsark i barnehagen* og problemstillingen er:

Hvilke holdninger har pedagogiske ledere til bruk av fargeleggingsark i barnehagen?

Et historisk tilbakeblikk på fargeleggingsark, forskning og teorier om barns tegneutvikling, kreativitet, skapende prosesser og pedagogiske syn, danner det teoretiske grunnlaget for denne oppgaven.

Kvalitativt intervju er brukt som metode for innhenting av datamateriale til denne empiriske oppgaven. Tre pedagogiske ledere forteller om egne holdninger til, og bruk av fargeleggingsark i barnehagen, samt egne erfaringer og refleksjoner over praksis. Funnene viser at de tre har ulike holdninger til bruk av fargeleggingsark i barnehagen. Holdningene deres speiler til dels deres personlige erfaringer, fagkunnskap og interesser, og dette ser også ut til å forme deres praksis. En pedagogisk leder viser til en holdning til fargeleggingsark som en lek og et verktøy for å nå mål utenfor formingsfaget. En annen viser til at fargeleggingsark er et verktøy som kan virke negativt på barns tegneutvikling og derfor driver en praksis uten fargeleggingsark. En tredje pedagogisk leder viser til fargeleggingsark som et verktøy for å fremme barns tegneutvikling og oppnå mål innenfor formingsfaget.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	1
1 Innledning	3
1.1 Noen begreper	5
2 Teoretisk tilknytning	5
2.1 Historisk tilbakeblikk på holdninger til, og bruk av fargeleggingsark.....	6
2.2 Barns tegneutvikling og skapende prosesser	7
2.3 Pedagogiske tradisjoner, mål og midler	9
2.4 Barns bildeskapende prosesser -ur barneperspektivet	10
3 Metode	11
4 Empiri	13
4.1 Presentasjon pedagogisk leder 1 og barnehage 1	13
4.1.1 Pedagogisk leder 1 om bruk av fargeleggingsark i barnehagen	14
4.1.2 Pedagogisk leder 1 sine refleksjoner rundt bruk av fargeleggingsark i barnehagen	14
4.2 Presentasjon pedagogisk leder 2 og barnehage 2	15
4.2.1 Pedagogisk leder 2 om bruk av fargeleggingsark i barnehagen	16
4.2.2 Pedagogisk leder 2 sine refleksjoner rundt bruk av fargeleggingsark i barnehagen	16
4.3 Presentasjon pedagogisk leder 3 og barnehage 3	17
4.3.1 Pedagogisk leder 3 om bruk av fargeleggingsark i barnehagen	18
4.3.2 Pedagogisk leder 3 sine refleksjoner rundt bruk av fargeleggingsark i barnehagen	18
5 Analyse og diskusjon	19
5.1 Holdninger til fargeleggingsark i barnehagen.....	19
5.2 Bruk av fargeleggingsark i barnehagen	21
6 Avslutning	25
7 Referanseliste	27

1 Innledning

“Mamma, mamma i dag har jeg tegnet uten kopi!” sa min da fem år gamle datter med et smil om munnen og stolthet i stemmen en dag hun kom hjem ifra barnehagen med en tegning tegnet på frihånd. Med kopi mente hun arkene de ansatte kopierte opp, med ferdige streker eller hele motiver på, for barna å fargelegge. Disse kopiene, som videre i oppgaven vil bli kalt fargeleggingsark, har siden den gang vært et tema som har interessert meg. Fordi jeg i rolle som mor, ansatt og student i ulike barnehager har møtt på svært forskjellige holdninger til, og bruk av fargeleggingsark i barnehagen. Dette vil jeg undersøke nærmere i denne oppgaven.

Fargeleggingsark er et aktuelt tema da de i dag brukes av både voksne og barn, med hensikt om å oppnå ulike former for mål og mening. De kan kjøpes eller fås mange steder, for eksempel i dagligvarebutikker og bokhandler. Nettbokhandelen Adlibris skriver dette om en fargeleggingsbok: «Ta del i den populære trenden med fargeleggingsbøker - kreativt og avslappende for barn og voksne.... - leserne kan bare drodle og farge akkurat på den måten de ønsker for å skape sine unike og prektige kunstverk» (Adlibrisgruppen, 1999-2020). Det finns nettsider laget for å tilby motiver til fargelegging, for eksempel fargelegg.no (Fargelegg.no), men også institusjoner som muséer og lignende. For eksempel kan man på Stavanger museum sine nettsider lære om norske fuglearter gjennom fargeleggingsark (Stavanger museum, s.a).

Temaet fargeleggingsark er faglig interessant innenfor barnehagefeltet, fordi fargeleggingsark, som oppgaven vil bekrefte, er blitt brukt, og brukes i utdanningsinstitusjoner som skoler og barnehager. Samtidig har jeg under arbeidet med oppgaven funnet lite forskning og faglitteratur som berører temaet fargeleggingsark i barnehagen. Barnehagens styringsdokument, Rammeplan for barnehagen -innhold og oppgaver (Utdanningsdirektoratet, [Udir], 2017), heretter kalt for Rammeplanen, sier heller ikke noe om fargeleggingsark i barnehagen. Det blir dermed opp til personalet i barnehagen -assistenter, fagarbeidere, pedagogiske ledere, styrere og barnehageeiere, hvilke holdninger de har til fargeleggingsark i barnehagen og hvordan de velger å bruke dem. Jeg vil derfor gå i dybden på temaet fargeleggingsark i barnehagen, med utgangspunkt i faget forming, ved å fokusere på noen pedagogiske ledere og søke svar på

problemstillingen: *Hvilke holdninger har pedagogiske ledere til bruk av fargeleggingsark i barnehagen?*

Fordi Rammeplanen (Udir, 2017) beskriver pedagogisk leder sin rolle og ansvar slik: «Pedagogisk leder er gitt ansvaret for å iverksette og lede det pedagogiske arbeidet, i tråd med godt faglig skjønn. Den pedagogiske lederen skal veilede og sørge for at barnehageloven og rammeplanen oppfylles gjennom det pedagogiske arbeidet» (Udir, 2017, s. 16).

Jeg vil i oppgaven referere til Rammeplanen (Udir, 2017), da den bygger på og utfyller Barnehagelovens bestemmelser, samt fungerer som et styringsdokument for alle barnehagers arbeid (Udir, 2017, s. 3). Rammeplanen sier i sin beskrivelse av fagområdet Kunst, kultur og kreativitet, hvor faget forming er inn under, blant annet at: «Barnehagen må legge til rette for og videreutvikle barnas kreative prosesser og uttrykk» (Udir, 2017, s. 51). Videre under fagområdet står det at «Personalet skal være lydhøre, anerkjenne og imøtekomme barns egen tradisjonskultur og barnekultur» (Udir, 2017, s. 51). Samt at «Personalet skal være lyttende og oppmerksomme på barnas ulike kulturelle uttrykk, vise respekt for deres ytringsformer og fremme lyst til å gå videre i utforsking av de estetiske områdene» (Udir, 2017, s. 51). Her berører man barns kreative prosesser og uttrykk, samt spørsmål omkring barns medvirkning i barnehagen. Om dette sier Rammeplanen blant annet at: «Barnehagen skal ... tilrettelegge for medvirkning på måter som er tilpasset barnas alder, erfaringer, individuelle forutsetninger og behov.... Barna skal ikke overlates et ansvar de ikke er rustet til å ta» (Udir, 2017, s. 27).

Dette er konteksten for hva som skal berøres i denne empiriske oppgaven som bygger på kvalitative intervjuer foretatt med tre pedagogiske ledere i tre forskjellige barnehager. Men først skal noen begreper som er av betydning for oppgaven redet ut. Videre presenteres relevant teori og forskning, samt en redegjørelse for valgt metode. Empirien presenteres, analyseres og diskuteres i lys av presentert teori, forskning, og Rammeplanen (Udir, 2017).

1.1 Noen begreper

Fargeleggingsark kommer i mange varianter og kan forstås forskjellig fra person til person. Derfor gis begrepet fargeleggingsark en bred betydning i denne oppgaven. Et samlingsbegrep for alt av tegneark som har noen som helst form for ferdig tegnet eller trykket strek, form eller motiv på arket, som barnet siden arbeider videre med.

Holdning defineres i oppgaven etter Store norske leksikon (Svartdal, 2018) sin forklaring:

Holdning er i sosialpsykologien en betegnelse for en tendens til å tenke, føle og handle positivt eller negativt overfor noe, som bestemte objekter, mennesker, ideer, verdier, med mer.... Holdninger kan være basert på kunnskap eller være ervervet gjennom egenerfaring, men er i mange tilfeller overtatt relativt ureflektert fra foreldre, venner og andre grupper man har valgt å identifisere seg med.

2 Teoretisk tilknytning

Da det er funnet lite dokumentert forskning og teori direkte på temaet fargeleggingsark i barnehagen vil det i denne oppgaven bli presentert teori og forskning innenfor pedagogikk- og formingsfaget som på ulike måter omhandler eller berører temaet og problemstillingen. Først følger et lite historisk tilbakeblikk på holdninger til, og bruk av fargeleggingsoppgaver og lignende hjelpemidler, i hjem og innen tegneundervisningen i skolen. For å komme inn på hva som kan forme forskjellige holdninger til, og bruk av fargeleggingsark i barnehagen presenteres teorier om barns tegneutvikling og skapende prosesser. Pedagogens rolle i barns skapende prosesser vil også bli belyst, samt ulike pedagogiske tradisjoner og målsetninger. Oppgaven handler om pedagogers perspektiv på fargeleggingsark i barnehagen, men noen funn ifra nyere forskning på barneperspektivet i barns bildeskapende vil også bli presentert for å gi ytterligere forståelse for temaet og problemstillingen.

2.1 Historisk tilbakeblikk på holdninger til, og bruk av fargeleggingsark

Ark med fortrykte strektegninger, f r kolorerte, eller i svart-hvitt laget for barn til   fargelegge og klippe i kan spores tilbake til tidlig 1800-tall i Europa. De ble sannsynligvis distribuert og solgt også i Norge, og etterhvert produsert også her, ifølge forfatter Einar Økland (2012, s. 19). Motivene var gjerne av religiøs eller historisk art, men hadde også til hensikt   være dekorative eller pedagogiske. De kunne illustrere en tekstfortelling, alfabetet, tradisjonelle eventyr, vers og sanger. Noen ganger inneholdt de instruks om hvilke farger som skulle hvor, eller viste til et f r kolorert bildeeksempel som skulle etterlignes. Den første norskproduserte maleboken kom ut på slutten av 1800-talet og på midten av 1900-tallet var det vanlig med norskproduserte og utenlandske maleb ker i norske hjem (Økland, 2012, s. 11-35). I 1940 og 50-tallets Amerika var det ifølge professor i kunstutdanning, Viktor Lowenfeld (1954/1966, s. 21-25) vanlig at foreldre for   tilfredsstille barnas skapertrang ga dem fargeleggingsb ker. Han mente, basert på egen forskning, at denne typen oppgaver var skadelige og ødeleggende for barns mentale utvikling. Fordi det i fargeleggingsoppgavene ikke finnes rom for spontanitet, uttrykk for egne følelser, opplevelser og erfaringer av det motivene beskriver. Han mente også at barn som venner seg til måten en malebok tegner, f.eks en hund, kan bli løst ved dette, ikke få det til og derfor tro at det ikke kan tegne. Barnets egen skaperglede, selvstendighet og selvfølelse hemmes. Ifølge Lowenfeld (1954/1966, s. 21-25) f r barn bedre øvelse i finmotorikk ved   fargelegge noe de selv har tegnet, fordi barnet da har et emosjonelt forhold til tegningen. Den norske reformpedagogen og tegnel reren Rolf Bull-Hansen skrev i 1953 om norsk skoles tegneoppl ring i et historisk perspektiv. På slutten av 1800-tallet og begynnelsen av 1900-tallet ble det brukt forskjellige verktøy for at barna skulle lære tegneteknikker (Bull-Hansen, 1953, s.99-105). Han viser til et utdrag ifra en lærerveiledning, utgitt av Kirke og Undervisningsdepartementet i 1876 der det står listet opp tre trinn for undervisningen i tegning: «1. Stigmografiske f r vinger.  ve opp hånden. Trykte f rtegninger i hefter. 2. Elementær frihåndstegning.  ve hånd og øyemål. Plansjer med og uten ruter. 3. Linjetegning. Passer og linjal, riktige mål. Geometriske figurer» (Bull-Hansen, 1953, s. 99). Stigmografiske f rtegninger var tegnehefter med hjelpelinjer til   tegne etter, og rutemønstre bruktes som hjelp til   kopiere motiver. På tidlig 1900-tall begynte pedagoger   la barna bruke farger i tegneundervisningen og på disse f rtegningene (Bull-Hansen, 1953, s. 99-102).

2.2 Barns tegneutvikling og skapende prosesser

Teorier om barns tegneutvikling deles inn i to hovedretninger: den *utviklingspsykologiske* og den *sosiokulturelle retningen* (Bakke, 2011). Psykologen og teoretikeren Jean Piaget og Viktor Lowenfeld er to representanter for den utviklingspsykologiske retningen (Frisch & Postholm, 2013), i Norge representert av blant andre Rolf Bull-Hansen (Bakke, 2011).

Innen den utviklingspsykologiske retningen mener man at barn tegner fordi de har en indre naturlig trang til å uttrykke seg. Barns tegneutvikling går etter gitte stadier som følger barnets naturlige indre biologiske og kognitive utvikling (Frisch & Postholm, 2013, s.17).

Den sosiokulturelle retningen, har sitt grunnlag i blant andre psykologen Lev Vygotsky sine teorier (Frisch & Postholm, 2013). Innen denne retningen mener man også at barn tegner fordi de har noe å uttrykke, men ser på tegninger som tegn og kommunikasjon samt på hvordan tradisjoner, kultur og sosiale kontekster spiller inn og påvirker barns skapende prosesser og tegneutvikling (Bakke, 2011). Liksom Bakke (2011, s. 131), Frisch og Postholm (2013, s. 17) påpeker, så vil disse forskningstradisjonene ikke ses på som motsetninger i denne oppgaven, men som to faglige perspektiver som supplerer hverandre.

Innen den utviklingspsykologiske retningen deler Lowenfeld og W. Lambert Brittain (1947, 1975/1993, s.44-45) inn de miste barnas tegneutvikling i rablestadiet og det førskjematiske stadiet. I rablestadiet, da barnet er omtrent to til fire år gammelt, lager det først tilfeldige merker på papiret, men de blir etterhvert mer og mer organiserte og kontrollerte. Det er avtrykkene i seg selv som er viktige for barnet. Da bevisstheten om at det er barnet selv som har kontrollen og styrer avtrykkene bidrar til barnets kognitive, mentale utvikling, samt tegneutvikling og skaperglede (Lowenfeld, 1954/1966, s. 61-73). Videre, fra fire til syv års alder går barnet inn i det førskjematiske stadiet. Da begynner barnet bevisst å tegne symboler, og å avbilde ting fra sine omgivelser (Brittain & Lowenfeld, 1947, 1975/1993, s.44-45). Ifølge Lowenfeld (1954/1966) og den utviklingspsykologiske retningen kommer barns impuls til å skape, for eksempel en tegning, fra barnets indre.

Malcolm Ross (1978) mener liksom Lowenfeld at barns skapende prosesser starter med en indre impuls, men at impulsen oppstår som en følge av et møte med noe, et stimuli, som berører barnet følelsesmessig. Om møtet vekker følelser som skaper en uro i barnet, eller følelser barnet ikke allerede er godt kjent med skapes et behov hos barnet om å uttrykke seg, fordi det må finne ut av disse nye følelsene. Gjennom et medium, for eksempel

tegning, får barnet bearbeidet disse følelsene og dermed utvikle sin følelsesintelligens, samt gi uttrykk for seg selv i et kunstuttrykk som blir kreativt og personlig (Ross, 1978). Ifølge Ross (1978) er alltid leken tilstede i barns skapende prosesser. Han belyser også viktigheten av pedagogens rolle i barns skapende prosesser, som en som skal tilrettelegge, stimulere og støtte opp om barnas skapende prosesser og eget uttrykk (Ross, 1978). Dette er ikke i tråd med den utviklingspsykologiske retningen, der barnets naturlige skapertrang og utvikling skal støttes opp om, men ikke må forstyrres, eller styres av foreldre og pedagoger (Lowenfeld, 1954/1966, s. 18). Innen det sosiokulturelle perspektivet har man derimot et syn på barns tegninger og tegneutvikling som grunnes i at man ser på tegninger som tegn, som uttrykk og kommunikasjon (Frisch & Postholm, 2013, s. 18). Tegninger blir til i samspill der barnet påvirker og påvirkes av omgivelsene. Menneskers skapende, læring og utvikling skjer gjennom at vi bruker verktøy i målrettede handlinger. Verktøy er derfor blitt skapt og utviklet av mennesker gjennom historien, formet etter behov, tiden og kulturen. Verktøy kan være fysiske gjenstander, men og noe som er mer abstrakt, slik som tegn og språk (Frisch & Postholm, 2013, s.18-20). Man kan derfor se på fargeleggingsark som et verktøy i begge forstand.

Vygotsky (1930/1995, s. 11-16) deler menneskelig atferd og handlinger inn i to grunnleggende type aktiviteter -gjenskapende, reproduktive og kombinatoriske, kreative aktiviteter. Reproduktive aktiviteter kan utføres i menneskets indre ved å tenke seg tilbake til gamle minner og prøve å skape et indre bilde, men og når man prøver å tegne av noe, skriver eller gjør noe etter et gitt mønster eller en mal. Da skaper man ikke noe nytt, men gjensker det man ser, eller noe man tidligere tilegnet seg og bearbeidet. Dette er aktiviteter som vi mennesker, ifølge Vygotsky (1930/1995, s. 11-16), utfører fordi hjernen vår bevarer våre erfaringer og fremmer gjentakelse av disse, samt at vi har behov for denne typen reproduktive aktiviteter da de gjør oss tilpasningsdyktige til omverden. Men, hvis vi mennesker blir fast i denne typen reproduserende aktiviteter vil vi få problemer da vi møter på forandringer i omgivelsene som krever at vi bruker hjernen til å finne nye løsninger for å tilpasse oss disse forandringene og fremtiden. I de kombinatoriske, kreative aktivitetene bruker vår hjerne elementer fra tidligere erfaringer, men kombinerer og bearbeider det vi stilles innfor og skaper nye måter å tenke og handle på (Vygotsky,1930/1995, s. 11-16).

2.3 Pedagogiske tradisjoner, mål og midler

I dagens norske barnehager begrunnes de estetiske fagene med “en forvirrende mangfoldighet av mål og midler” sier Brit Paulsen (1994, s. 18). Paulsen mener det kan være problematisk, og forklarer dette med å vise til forskjellige mål innenfor kategoriene: håndverks- og ferdighetstradisjonen, uttrykkstradisjonen, opplevelse og tolkning av kunst, samt estetiske fag som metode for å nå psykologiske, pedagogiske eller sosiale mål.

Håndverks- og ferdighetstradisjonen handler om praktisk trening, med mål om at ved hjelp av gradvis vanskeligere oppgaver mestre et fag bedre og bedre. Pedagogen har rollen som en formidler av tradisjoner (Paulsen, 1994).

Uttrykkstradisjonen er en pedagogikk basert på det utviklingspsykologiske perspektivet. Barna tilbys et tilrettelagt miljø, men skal mer eller mindre selv uttrykke seg og skape fritt ut fra sin medfødte skaperevne (Paulsen, 1994)

Opplevelse og tolkning av kunst grunner sine mål i den estetiske forståelsen. Pedagogen presenterer barna for estetiske uttrykk for å gi de inntrykk som de selv skal tolke. Paulsen (1994) mener at denne tradisjonen fungerer best i dialogpedagogisk modell, det vil si ved deling av refleksjoner, tolkninger og vurderinger gjennom samtaler initiert av pedagogen. Hun understreker også viktigheten ved at pedagoger for å ikke overlate utvelgelsen og tolkningen av en overflod av inntrykk til barna, hjelper dem å velge ut sanseintrykk (Paulsen, 1994).

Estetiske fag som metode for å oppnå psykologiske, pedagogiske eller sosiale mål kalles også instrumentelle mål, det vil si at man bruker estetiske aktiviteter som instrument for å oppnå mål utenfor fagområdet selv (Paulsen, 1994).

Ifølge Paulsen (1994), og tidligere vist til ved Bull-Hansen (1953, s.99-105), dominerte håndverks- og ferdighetstradisjonen tegneundervisningen i norsk skole fra 1800-tallet til tidlig 1900-tall. Målet var læring av tegneteknikker ved bruk av verktøy og hjelpemidler i reproduserende aktiviteter (Sæbø, 2011, s. 28-29). Mot midten av 1900-tallet oppsto en motreaksjon, og uttrykkstradisjonen fikk et sterkt fotfeste innen forming- og tegneundervisningen i norske barnehager og skoler. Da handlet målet og meningen hovedsaklig om barnas frie naturlige uttrykk. I følge Sæbø (2011) og Paulsen (1994) vil man i dagens norske barnehager kunne oppleve et mer variert pedagogisk syn og praksis innen formingsfaget, men at det i mange barnehager råder mangel på bevisste målsetninger og estetisk- og kunstfaglig kunnskap. Dette bidrar ifølge Sæbø (2011) blant annet til

reproduserende aktiviteter innenfor formingsfaget i barnehagen. Paulsen (1994) mener at instrumentelle målsetninger dominerer som følge av dette. Hun sier videre at det ikke er noe galt i å ha denne typen målsetninger, da barnehagens pedagogiske tenking er basert på et helhetlig syn på barn. Men hvis instrumentelle mål dominerer kan man miste hvert enkelt uttrykksmiddel sine egne teknikker og lover, opplevelsene og målene ved de estetiske fagene i seg selv (Paulsen, 1994 s.23-24 og 84).

2.4 Barns bildeskapende prosesser -ur barneperspektivet

Den svenske forskeren Eva Änggård (2006) fant i sine studier på barns bildeskapende i barnehagen at det var et stort språk mellom personalets og barnas forestillinger om barnas bildeskapende. Hun fant at personalet så på barns tegninger og tegneprosesser som uttrykk og bearbeiding av temaer, men for barna hadde tegningene og tegneprosessene en sterk sosial funksjon, og handlet til stor del om kommunikasjon og tilhørighet. Änggård (2006, s. 57-58) beskriver barnas bildeskapende på avdelingene hun studerte som kollektive bildesamtaler, da barnas bilder var ment for andre barn. Bildene var i dialog med hverandre, men samtidig med personalets og voksenverdens bildekultur, samt med sekundære genrer slik som for eksempel tradisjonelle eventyr, barne-tv og leker. Motivene var for barna en sentral og viktig del av skapandet av bilder. De omhandlet ting som barna opplevde som attraktive og som de var interessert i og var også ofte knyttet til felles lekeprosjekter (Änggård, 2006, s. 39-64). Når barna selv fikk bestemme tegnet de ofte fantasifigurer fra medier, for eksempel dinosaurer og prinsesser. De brukte gjerne fargeleggingsark og maler fordi de etterstrebet å tegne «fint», «riktig» og så lite barnlig som mulig, samt så nært voksenkulturens bilder som mulig. En fin og attraktiv tegning ga status og tilhørighet i gruppen (Änggård, 2006).

3 Metode

«Metoden er redskapet vårt i møte med noe vi vil undersøke.» sier Dalland (2017, s.52) Dette er en empirisk oppgave som bygger på datamateriale innsamlet ved hjelp av metoden intervju. Intervju er valgt som metode da det er en metode som belyser problemstillingen: *Hvilke holdninger har pedagogiske ledere til bruk av fargeleggingsark i barnehagen?* på en best mulig måte (Dalland, 2017). Oppgaven vil ikke kunne gi et fullstendig bilde av virkeligheten, det vil si speile alle holdninger til, og bruk av fargeleggingsark som finns blant pedagogiske ledere. Så i stedet for å prøve å omfavne mange forskjellige holdninger og bruk gjennom kvantitative undersøkelser, ønsket jeg å gå i dybden på noen pedagogiske ledes holdninger og bruk ved hjelp av metoden kvalitativt intervju. «De kvalitative metodene tar sikte på å fange opp mening og opplevelse som ikke lar seg tallfeste eller måle» sier Dalland (2017, s. 52). Kvalitative intervjuer gir også nærmere beskrivelser og forståelse for bakgrunner for holdningene og bruken, samt kan vise til sammenhenger mellom holdningene og bruken (Dalland, 2017).

Intervjupersonene er blitt intervjuet i egenskap av at de er fagpersoner, det vil si at de er utdannede førskolelærere, nå kalt barnehagelærere, samt at de er virksomme som pedagogiske ledere på hver sin tre til seks års avdeling i forskjellige barnehager. Noen spørsmål bar likevel et personlig preg, da målet var at intervjupersonene skulle gi uttrykk for egne holdninger og beskrive egen praksis, samt dele med seg av egne erfaringer, tanker og refleksjoner.

Aldersgruppen tre til seks år ble valgt for denne undersøkelsen for å begrense omfanget av undersøkelsen, og fordi jeg vurderer dette temaet som mest aktuelt i denne aldersgruppen.

Da jeg ønsket at oppgaven skal kunne gi et lite, men representativt bilde av forskjellige holdninger til, og bruk av fargeleggingsark i barnehagen var målet å intervju minst tre pedagogiske ledere og at deres holdninger og praksis ikke var helt lik. Derfor gjorde jeg et delvis tilfeldig og delvis strategisk utvalg av barnehager og intervjupersoner. I første omgang gjorde jeg et utvalg utfra et kart over alle barnehager i Stavanger kommune på kommunen sine nettsider. Med en hånd før øynene pekte jeg på fem forskjellige plasser og kontaktet styrerne til disse barnehagene per mail. Ytterligere en barnehagestyrer ble

kontaktet etter tips innenfor barnehagefeltet, samt min veileder. To styrere svarte at de ønsket å bidra og satte meg i kontakt med en pedagogisk leder i respektive barnehage.

Min vurdering fra tidligere erfaringer som intervjuer i tv-produksjoner, er at et muntlig intervju gir dataene «liv», mer rom for bredde og dybde, da man som intervjuer er i samspill med intervjupersonen. Men grunnet restriksjoner om at video- eller lydopptak ikke får benyttes i arbeidet med denne oppgaven vurderte jeg å gjennomføre intervjuene skriftlig. Fordi uten opptaker kan et muntlig intervju gi mange utfordringer og mulige feilkilder. Datamaterialet sin reliabilitet blir sårbar for mine notater, tolkninger og vurderinger underveis i intervjuet, og etter, ved renskrivning av intervjuet (Dalland, 2017, s. 40, 54-61). I samråd med de to intervjupersonene valgte jeg likevel å gjennomføre intervjuene muntlig. Relasjonen min til de to intervjupersonene, deres interesse for temaet og intervjusituasjonene vurderer jeg som gode. At intervjupersonene mange ganger ga lange utdypende svar ga mye datamateriale, men óg utfordringer med tidligere nevnte mulige feilkilder. Jeg har arbeidet så presist som mulig og det har vært en lærerik prosess.

Underveis i arbeidet med oppgaven var jeg i tvil om det var nok med de to gjennomførte intervjuene. I det obligatoriske bachelorseminaret på Universitetet i Stavanger fikk jeg tilbakemeldinger om at kanskje oppgaven kunne berikes, oppnå mer dybde og bredde med ytterligere et intervju. Grunnet dette og begrenset med tid til å finne intervjuperson gjorde jeg et strategisk valg av denne intervjupersonen og kontaktet en tidligere kollega. Min personlige kjennskap til denne intervjupersonen gjorde tidligere nevnte utfordringer i forhold til mulige feilkilder og dataenes reliabilitet enda tydeligere og krevde gjennom hele prosessen en klar bevissthet om min rolle som en nøytral forsker (Dalland, 2017, s. 38, 40, 54-61).

De tre intervjupersonene ble alle presentert for den brede definisjonen av fargeleggingsark lagt til grunn for oppgaven. De ble stilt de samme spørsmålene, som utgikk ifra en intervjuguide, men for pedagogisk leder 2, som ikke praktiserer bruk av fargeleggingsark utgikk noen delspørsmål vedrørende bruken av fargeleggingsark og et spørsmål om overgangen fra en praksis til en annen tilkom.

4 Empiri

For å ivareta taushetsplikt og personvern, samt at oppgaven skal være mest mulig oversiktlig og leservennlig er intervjupersonene og barnehagene deres gitt fiktive navn. Pedagogisk leder 1 i barnehage 1, pedagogisk leder 2 i barnehage 2 og pedagogisk leder 3 i barnehage 3. I presentasjonen av empirien, analyse og diskusjon vil de også grunnet leservennligheten benevnes som hen.

For å finne svar på problemstillingen som handler om de pedagogiske ledernes holdninger til bruk av fargeleggingsark i barnehagen er redegjørelsen for empirien delt opp i en presentasjon av hver pedagogisk leder, med deres utdanning, interesser og personlig forhold fargeleggingsark. Videre beskrives deres bruk av fargeleggingsark i barnehagen, samt egne refleksjoner over praksis.

4.1 Presentasjon pedagogisk leder 1 og barnehage 1

Pedagogisk leder 1 har i tillegg til førskolelærerutdannelsen sin, ett års utdanning som gir kompetanse til å være lærer på småtrinnet i skolen, der hen har jobbet i seksten år, og praktisert bruk av fargeleggingsark. Pedagogisk leder 1 har også to års utdanning innen kunst og håndverk fra videregående skole, og forming er en personlig interesse. I barnehagen brenner hen for arbeid med forming og språkutvikling.

Pedagogisk leder 1 har jobbet tolv år i barnehage, som pedagogisk leder på den avdelingen hen arbeider nå. På avdelingen er det for tiden 18 barn i tre til seks års alder. Hen forteller at barnehagen ikke har en spesiell profil eller pedagogisk retning, men at omsorg, empati og sosial kompetanse er viktig i arbeidet deres. Hen understreker at de ofte har formingsaktiviteter og er bevisst på at barna skal prøve forskjellige teknikker og materialer, for eksempel bruker de en del naturmaterialer.

Pedagogisk leder 1 forteller at hen selv brukt fargeleggingsark som barn, sammen med søsknene sine. Hen forteller om flotte motiver som det handlet om å fargelegge så nøye og fint som mulig, og så klipte og limte de i dem og. Hen forteller at de ikke hadde så mange

leker, men det var fargelegging og Lego det gikk i. Hen ser på fargeleggingsark som lek, et ark med noe som er ferdig tegnet, klart til å fargelegge.

4.1.1 Pedagogisk leder 1 om bruk av fargeleggingsark i barnehagen

Det er ikke tatt et felles standpunkt for eller imot fargeleggingsark i barnehagen, men pedagogisk leder 1 bruker det på avdelingen sin. De har en perm med fargeleggingsark tilgjengelig for barna, personalet skriver ut fargeleggingsark fra internett, kopierer fra mandalabøker og noen ganger tegner pedagogisk leder 1 motiver for barna.

Fargeleggingsark brukes aldri som en del av et pedagogisk opplegg styrt av personalet. De brukes alltid som en uformell aktivitet, gjerne ved frokosten, fordi det er en aktivitet som skaper ro, og som barna kan bedrive på egen hånd. Det er aldri voksne fra det faste personalet med og fargelegger, men når pedagogisk leder 1 tegner motiver for barna sitter hen sammen med dem og tegner det de ønsker. Pedagogisk leder 1 forteller videre at de aldri henger opp fargelagte fargeleggingsark på veggene på avdelingen, men de legges i barnas egen skuff, som de siden kan ta med hjem. Hen forklarer at da krever de mer av barna, fordi det å henge opp noe på veggen er en viktig ting, forbundet med stolthet. Fargeleggingsarkene har en annen funksjon, det er mer en lek. Pedagogisk leder 1 forteller videre at barna gjerne klipper ut det de har fargelagt eller ber hen om å tegne ting som billetter, penger eller mat, som de fargelegger, klipper ut og tar med inn i leken.

4.1.2 Pedagogisk leder 1 sine refleksjoner rundt bruk av fargeleggingsark i barnehagen

Pedagogisk leder 1 beskriver fargeleggingsark som noe som er litt eksklusivt for barna og mener at barna elsker fargelegging fordi de får velge motiver og farger selv. Videre mener hen at da barna sitter sammen, lærer de av hverandre, da de hjelper, samarbeider og samtaler når de velger motiv og fargelegger. Dette mener pedagogisk leder 1 fremmer barnas språkutvikling og at de får finmotorisk trening og lærer blyantgrepet, hvilket er bra for når de senere begynner på skolen, og skal skrive. Pedagogisk leder 1 forteller at det oftest er barna selv som tar initiativ til å bruke fargeleggingsark, og at de gjerne velger motiver som biler, spinnere, dyr, Hello Kitty og prinsesser, som for eksempel Disneys Elsa

og Anna. Pedagogisk leder 1 sier at vi må ha respekt for det barna er opptatt av, men presiserer at de ansatte må hjelpe barna til å balansere, da barna ikke kan eller skal bestemme alt selv. Det viktigste mener hen er at det ikke bare blir fargelegging, men at det gjelder alle aktiviteter, at barna ikke bare gjør én ting.

Pedagogisk leder 1 mener at trender og holdninger til bruk av fargeleggingsark skifter, og derfor varierer praksis i barnehagen, på avdelingene, og i samfunnet fra år til år. Hen forteller videre om opplevelsen av at det var tabu med fargeleggingsark for noen år siden. Det var ikke noe de diskuterte seg frem til eller tok et bevisst standpunkt til i barnehagen, men det var mer en holdning som bidro til at hen ikke hadde så mye fargelegging på avdelingen sin i den perioden.

4.2 Presentasjon pedagogisk leder 2 og barnehage 2

Pedagogisk leder 2 er utdannet førskolelærer og har ett års utdanning som gir kompetanse til å være lærer på småtrinnet i skolen, der hen jobbet i cirka fire år, og praktiserte bruk av fargeleggingsark. Pedagogisk leder 2 har grunnfag i engelsk og er spesielt interessert i og glad i formingsaktiviteter og språk i barnehagen.

Pedagogisk leder 2 har jobbet cirka ti år i barnehage, som styrer og pedagogisk leder og har arbeidet tre år i den barnehagen og avdelingen hen er nå. På avdelingen er det for tiden 22 barn i tre til seks års alder. Hen forteller at barnehagen ikke har en spesiell profil eller pedagogisk retning, men at en av eierne har bakgrunn ifra Steiner-pedagogikken. Dette sier hen kommer til syne i barnehagebygget og uteområdet da det er basert på mye naturmaterialer. Det vises også i formingsfaget ved at de har et eget rom for formingsaktiviteter, samt at de er bevisst på at barna skal få erfaringer med forskjellige materialer. De bruker ofte naturmaterialer og har formingsaktiviteter ute. Pedagogisk leder 2 forteller at hen som barn brukte fargeleggingsark iblant, og som voksen har hen fargelagt litt sammen med barn. Pedagogisk leder 2 ser på fargeleggingsark som en ting som ikke er så viktig. Når hen begynte i denne barnehagen for tre år siden ble fargeleggingsark brukt og det syntes hen ikke det var så feil. I skolen hadde pedagogisk leder 2 brukt fargeleggingsark iblant, i de forskjellige fagene, for eksempel fargela barna bokstaver. Fargeleggingsarkene var der en del av en prosess, da barna gjerne også klypte ut motivene, forteller hen.

4.2.1 Pedagogisk leder 2 om bruk av fargeleggingsark i barnehagen

Pedagogisk leder 2 forteller at de nå ikke bruker fargeleggingsark på avdelingen, da barnehagen har tatt standpunkt imot fargeleggingsark, men at det skjer at barn har med fargeleggingsark hjemme ifra, og da får de fargelegge. Pedagogisk leder 2 forteller at barnehagens tidligere praksis med fargeleggingsark utviklet seg til at barna fargelagte ofte, heller enn tegnet, og det “fløt” av fargeleggingsark overalt. Hen forklarer at noen barn mestret å fargelegge og brukte god tid på å fargelegge motivene, mens mange barn som ikke var utviklingsmessig klare for å mestre det, raskt rablet over fargeleggingsarkene og tok et nytt ark. Situasjonen med fargeleggingsarkene i barnehage 2 ble diskutert blant personalet, og så tok styreren opp temaet i lederteamet, med de pedagogiske lederne. Pedagogisk leder 2 forteller videre at de så på fargeleggingsark ut ifra et faglig perspektiv, og spurte seg hvilke ferdigheter de ville at barna skal utvikle i denne barnehagen. De ble enige i lederteamet om at fargeleggingsark ikke skulle brukes i barnehagen. Styreren holdt en presentasjon på et personalmøte for hele personalet i barnehagen som omhandlet barns tegneutvikling. Videre forteller pedagogisk leder 2 at alle kanskje ikke var med først, men mener at den faglige informasjonen ga kunnskap og forståelse for deres standpunkt mot fargeleggingsark. Pedagogisk leder 2 syns i dag at det er bra at de ikke har fargeleggingsark i barnehagen.

4.2.2 Pedagogisk leder 2 sine refleksjoner rundt bruk av fargeleggingsark i barnehagen

Pedagogisk leder 2 mener at barn utvikles bedre av å bruke blanke ark enn fargeleggingsark, da barna får mulighet for å utvikle seg der de selv er. Hen mener at når barn fargelegger hopper de over steg i sin tegneutvikling. Hen forteller at de i personalet er opptatt av det mellommenneskelige, følelser, og samtalen rundt når barna tegner, og mener at når barna tegner på fri hånd snakker de sammen og inspirerer hverandre mer enn om de fargelegger den samme tingen. Hen utdyper dette ved å si at når personalet gir barna mulighet til å utvikle teknikker innen fri tegning får barna gitt uttrykk for sine egne tanker, følelser og fantasi. Barns tegninger gir også personalet mulighet til å ta del i hva barna tenker, føler og er opptatt av. Å mestre tegneteknikk mener hen også er bra for barns senere skriveutvikling. Pedagogisk leder 2 forteller at de etter å ha tatt vekk

fargeleggingsarkene merket at barna ble veldig gode til å tegne på fri hånd, og at det derfor ikke er noe tvil om at det hjalp barna til en bedre utvikling. Det gikk heller ikke lang tid før barna sluttet å spørre etter fargeleggingsark, og begynte å fargelegge sine egne tegninger. Pedagogisk leder 2 mener at det handler om hva personalet legger til rette for.

4.3 Presentasjon pedagogisk leder 3 og barnehage 3

Pedagogisk leder 3 har i tillegg til førskolelærerutdannelsen sin, grunnfag i kunsthistorie og spesialpedagogikk, samt ti vekttall i drama. Hen har jobbet i barnehage til og fra i 20 til 25 år, som assistent, pedagogisk leder og styrer, fagansvarlig, samt som kunst- og dramakonsulent. Når hen ikke jobber i barnehage frilanser hen med egne kunst- og dramaprojekter, samt med kunst og dramaformidling for barn og unge på kunst- og kulturarenaer og institusjoner. Pedagogisk leder 3 har også vært lærer ved høgskole og universitet, i drama og kunst & håndverk.

I barnehagen er pedagogisk leder 3 spesielt opptatt av de estetiske fagene, rommene og leken. Hen er nå i en deltids-stilling som pedagogisk leder og har vært i denne barnehagen og avdelingen i cirka et halvt år. På avdelingen er det for tiden 18 barn i tre til seks års alderen. Barnehagen har ikke en spesiell profil eller pedagogisk retning, men hen forteller at avdelingen er stasjonsbasert, det vil si at interiør og rommene er innredet stasjonspedagogisk, etter aktiviteter. Hen forklarer at hen arbeider med dette i sine kunstprosjekter, med hva som ligger i rommene, hva som pedagogisk påvirker i rommene. Pedagogisk leder 3 forteller at når hen kom til denne avdelingen jobbet hen med å rydde plass og få bort visuell støy. Pedagogisk leder 3 er opptatt av at barn skal oppleve forskjellige materialer.

Pedagogisk leder 3 brukte ikke fargeleggingsark i sin oppvekst, men tegnet mye og det har alltid vært en lystbetont konsentrasjonsaktivitet. Hen er opptatt av det kunstneriske, visuelle uttrykket og at man i barnehagen alltid må være bevisst, og spørre seg hvorfor man gjør det man gjør. Hen deler derfor inn fargeleggingsark i barnehagen i to -som negativt, med motiver som for eksempel Disney-figurer, men som positivt om de har som hensikt å gi fordypning i en tematikk man jobber med. Hen legger til at det er lov å noen ganger bruke fargeleggingsark som tidtrøyte, men da må det være bevisst.

4.3.1 Pedagogisk leder 3 om bruk av fargeleggingsark i barnehagen

Det er ikke tatt et felles standpunkt for eller imot fargeleggingsark i barnehagen, men pedagogisk leder 3 bruker fargeleggingsark på avdelingen noen ganger. Fargelegging er alltid en aktivitet som kommer på impuls, en idé som pedagogisk leder 3 får i forhold til tematikken de arbeider med. Hen gir barna bilder med bevisst utvalgte motiver fra kunsten, naturen og illustrasjoner fra barnelitteraturen, eller tegner noe selv for barna å tegne videre på og fargelegge. Pedagogisk leder 3 styrer aktiviteten og sitter alltid sammen med barna, kommer med innspill, spør, samtaler og gir barna oppgaver.

4.3.2 Pedagogisk leder 3 sine refleksjoner rundt bruk av fargeleggingsark i barnehagen

Pedagogisk leder 3 mener at i en bevisst kontekst kan det å fargelegge et motiv gi barn finmotorisk trening og et bedre blyantgrep. Et fargeleggingsark kan gi barnet et visuelt inntrykk, visuelle stimuli som stimulerer barnets fantasi og kreative uttrykk. Knyttet til arbeid med en god bok eller tematikk blir fargeleggingen en del av prosessen og kan forsterke fortellingen og temaet. Men, hen mener at en planløs bruk av fargeleggingsark har en negativ innvirkning på barns tegneutvikling. Å for eksempel rable over et fargeleggingsark blir bare bevegelser på et ark med farger, eller å fargelegge litt og så være ferdig er noe som krever null konsentrasjon hos barnet. Hen sier videre at bruk av motiver som for eksempel Elsa og Anna er uheldig, da de bidrar til å gi barna stereotype oppfatninger om hvordan figurer skal se ut. Pedagogisk leder 3 tror det blir mer frihåndstegning og tegnelede uten fargeleggingsark, eller med en bevisst bruk av fargeleggingsark og motiver. Hen mener at barna føler stolthet og får et sterkere eierforhold til sitt eget uttrykk gjennom frihåndstegning. Pedagogisk leder 3 forteller videre at dette er den første barnehagen hen har vært i på mange år der ingen av de ansatte kopierer opp fargeleggingsark. Hen tror det er fordi barna ikke spør etter fargeleggingsark, da de er glade i å tegne og velger ofte selv tegning som aktivitet, og at det handler om hvor opptatt de voksne er av formingsfaget.

5 Analyse og diskusjon

Jeg vil analysere og diskutere empirien i lys av presentert teori og problemstillingen:

Hvilke holdninger har pedagogiske ledere til bruk av fargeleggingsark i barnehagen?

Dette vil gjøres under to hovedrubrikker: Holdninger til fargeleggingsark i barnehagen og bruk av fargeleggingsark i barnehagen.

5.1 Holdninger til fargeleggingsark i barnehagen

Jeg vil analysere og diskutere de tre pedagogiske ledernes holdninger i lys av oppgavens definisjon på holdninger, som «... en tendens til å tenke, føle og handle positivt eller negativt overfor noe, ...» (Svartdal, 2018). Samt at «Holdninger kan være basert på kunnskap eller være ervervet gjennom egenerfaring, men er i mange tilfeller overtatt relativt ureflektert fra foreldre, venner og andre grupper man har valgt å identifisere seg med» (Svartdal, 2018).

Pedagogisk leder 1 forteller at hen og søsknene ikke hadde så mange leker som barn, men at de fargela fantastiske motiver sammen. Pedagogisk leder 1 har altså positive egenerfaringer med fargeleggingsark som kan ha bidratt til den positive holdningen hen har til fargeleggingsark i barnehagen i dag. Samt at hen ser på bruk av fargeleggingsark i barnehagen som en lek, slik de var for hen som barn. Pedagogisk leder 3 har ikke fargelagt, men tegnet mye i sine barn- og ungdomsår, og fortsatt i dag er det en lystbetont konsentrasjonsaktivitet. Disse egenerfaringene kan ses igjen i at hen har en holdning om at fargeleggingsark kan brukes i en begrenset og bevisst form, men da for å bidra til å stimulere barns skapende og frihåndstegning. Pedagogisk leder 2 fargela litt som barn, men ser på fargeleggingsark som noe som ikke er så viktig. Hen mente tidligere at det ikke var feil å bruke fargeleggingsark i barnehagen, men endret holdning i fellesskap med kollegaene i barnehage 2 fordi de erfarte negative konsekvenser av bruken av fargeleggingsark i barnehagen. Dette kan også forstås som at pedagogisk leder 2 hatt et nøytralt personlig forhold til fargeleggingsark, og kanskje derfor hatt en mer påvirkelig

holdning. Men det viser fremfor alt til at man selv, og ytre faktorer, kan påvirke, og også endre våre holdninger.

De tre pedagogiske lederne har alle en personlig og faglig interesse for formingsfaget og er alle opptatt av at barna skal få erfaringer med forskjellige materialer i barnehagen. Men de har forskjellig grad av kunst- eller estetisk utdanning og erfaring som kan se ut til å forme noe ved holdningene deres til fargeleggingsark i barnehagen, og i forhold til formingsfaget. Pedagogisk leder 1 har kunst og håndverk ifra videregående og det har kanskje satt sine spor i at hen ser på fargeleggingsark i barnehagen som noe som er utenfor formingsfaget, mer som en lek. Fargelagte fargeleggingsark er for eksempel ikke noe de setter opp på veggen, fordi «da krever de mer av barna» sier pedagogisk leder 1.

Pedagogisk leder 3 har utdanning innen spesialpedagogikk og høyre kunstfaglig utdanning, samt bakgrunn ifra kunstfaglig arbeid, også utenfor barnehagen, som for eksempel i kunstinstitusjoner. Dette har sannsynligvis formet pedagogisk leder 3 sine holdninger. Det er det kunstneriske og visuelle uttrykket, samt målet og meningen bak bruken av fargeleggingsarkene som er avgjørende for om fargeleggingsarkene har en plass i barnehagen. Hen mener de kan ha en bidragende plass i formingsfaget, men og en tverrfaglig funksjon.

Pedagogisk leder 2 forteller ikke om ekstra kunstfaglig utdanning eller erfaring, men at det var faglige diskusjoner og teoretisk kunnskap, initiert av eieren av barnehagen, som bidro til å endre hen sin, og øvrige i personalet sine holdninger til bruk av fargeleggingsark. Pedagogisk leder 2 relaterer fargeleggingsarkene til formingsfaget da grunnen for at de har valgt å ikke bruke dem var at de så at barna heller fargela enn å tegne på frihånd, og at det fikk negative følger for barnas tegneutvikling.

Empirien viser dermed at holdninger til fargeleggingsark i barnehagen kan formes etter hvilke egenerfaringer, faglig interesse, kunnskap og utdanning den respektive pedagogiske lederen har. Men, holdningene kan også påvirkes og endres av en selv og andre i omgivelsene gjennom nye erfaringer, faglige diskusjoner og ny kunnskap.

Pedagogisk leder 1 forteller også om opplevelsen av at holdningene til, og bruken av fargeleggingsark i barnehagen skifter, etter svingende holdninger og trender i barnehagen, og i samfunnet ellers. Pedagogisk leder 1 forteller at hen brukte lite fargeleggingsark på avdelingen i en periode da det, som hen beskriver det, var tabu med fargeleggingsark.

Ut fra oppgavens brede definisjon på fargeleggingsark og presentert teori, fra Lowenfeld (1954/1966, s. 21-25), Bull-Hansen (1953, s.99-105), Brit Paulsen (1994), Sæbø (2011) og

Eva Ånggård (2006) kan man se at disse variasjonene og skiftningene ikke er nye tendenser. Forskjellige holdninger og teoretiske overbevisninger, faglige diskusjoner og rådende pedagogiske syn har virket inn på bruken av fargeleggingsark og lignende verktøy i barnehage og skole siden 1800-tallet og frem til i dag.

5.2 Bruk av fargeleggingsark i barnehagen

Det er interessant å se for seg barnehage 2 sin tidligere bruk, beskrevet av pedagogisk leder 2 som at det «fløt» av fargeleggingsark i barnehagen, og spekulere i hva som kan ha bidratt til en slik bruk. Ifølge Rammeplanen er det pedagogisk leders ansvar «... å iverksette og lede det pedagogiske arbeidet, i tråd med godt faglig skjønn» (Udir 2017, s. 16).

Pedagogisk leder skal også «... veilede og sørge for at barnehageloven og rammeplanen oppfylles ... » (Udir 2017, s. 16). Bruken av fargeleggingsark i barnehagen handler dermed om at det alltid er pedagogisk leders ansvar å utvise faglig skjønn utfra lover og styringsdokument, samt den kunnskap og holdningene den har. Det er også pedagogisk leders ansvar å arbeide for endringer i holdninger og praksis hvis rådende praksis ikke fungerer slik som pedagogisk leder 2 og barnehage 2 gjorde.

De tre pedagogiske lederne forteller om sin egen rolle i fargeleggingsaktivitetene, hvilke mål og mening de har med bruken, eller ikke-bruken. Liten bevissthet rundt disse tingene kan være faktorer som har bidratt til barnehage 2 sin tidligere «flytende» bruk av fargeleggingsark.

Pedagogisk leder 2 har i dag en holdning til fargeleggingsark, og en mening med å ikke bruke de i barnehagen som kan kjennes igjen ifra uttrykkstradisjonen, den utviklingspsykologiske retningen og i Lowenfelds (1954/1966, s. 21-25) kritikk mot fargeleggingsoppgaver som ødeleggende for barnas tegneutvikling, mentale utvikling, naturlige uttrykk og skapertrang. Pedagogisk leder 2 forteller for eksempel at den flittige bruken av fargeleggingsark i barnehage 2 bidro til at barn hoppet over stadier i sin tegneutvikling. De som ikke var modne nok til å mestre fargelegging rablet bare over fargeleggingsarkene og fikk ikke utviklet seg der de var i sin tegneutvikling. Barna tegnet lite på frihånd, og lærte derfor lite teknikker innen frihåndstegning og fikk ikke gitt uttrykk for egne tanker og følelser gjennom fargeleggingsarkene slik som gjennom frihåndstegning.

Pedagogisk leder 1 beskriver en bruk av fargeleggingsark på avdelingen som direkte ligner den hen beskriver fra egen barndom. Barna fargelegger sammen, velger aktiviteten og motivene selv, klipper de gjerne ut og tar de med inn i leken sin. På tross av at pedagogisk leder 1 mener at fargeleggingsark er en uformell aktivitet, en lek, som aldri er en del av formingsfaget eller et pedagogisk opplegg styrt av personalet, har hen likevel mål og mening med bruken. Barna fargelegger for eksempel på morgenen, når andre barn spiser frokost, fordi man da ønsker ro på avdelingen. Også fordi barna klarer seg selv, uten hjelp fra personalet på dette tidspunktet da det er færre personell på jobb. Pedagogisk leder 1 har også andre mål og meninger med aktiviteten, som helt tydelig ligger utenfor formingsfaget, men som berører noe hen har nevnt som viktig i deres barnehage, nemlig sosial kompetanse. Disse målene er sosialt samspill, lek, læring i form av blant annet samarbeid og språkbruk, samt finmotorisk trening, såsom blyantgrepet. Brit Paulsen (1994), taler om at de estetiske fagene i norske barnehager begrunnes med “en forvirrende mangfoldighet av mål og midler” (Paulsen, 1994, s. 18). Det kan være problematisk hvis målene med formings- og estetiske aktiviteter alltid tenderer å være instrumentelle, det vil si utenfor faget selv. Da kan man risikere å miste de estetiske fagenes egne teknikker, lover og verdier (Paulsen, 1994 s.23-24 og 84). Paulsen (1994, s. 23) mener samtidig at det ikke er galt å ha denne typen mål iblant, da barnehagen har et helhetlig syn på barn. Da pedagogisk leder 1 bevisst setter målene og meningen med fargeleggingsarkene utenfor det pedagogstyrte arbeidet og formingsfaget, bruker hen dem ikke som verktøy for å oppfylle kravene under fagområdet Kunst Kultur og Kreativitet i Rammeplanen (Udir, 2017, s. 50-52). Fargeleggingsark kan derfor med barnehagen sitt helhetlige syn på barn kanskje ha en funksjon og plass i barnehagen som lek.

Bruk av fargeleggingsark kan også bidra til å oppfylle Rammeplanens krav under fagområdet Kunst Kultur og Kreativitet om at «Barnehagen må legge til rette for og videreutvikle barnas kreative prosesser og uttrykk» (Udir, 2017, s. 51). Også «... fremme lyst til å gå videre i utforsking av de estetiske områdene» (Udir, 2017, s. 51). Dette viser pedagogisk leder 2 og 3 til på forskjellige måter. Pedagogisk leder 2 sier at målene og meningen med å endre holdninger og praksis til å ikke bruke fargeleggingsark i barnehage 2 var å stimulere barna til å tegne på frihånd, slik at de lærte tegneteknikker, fikk en god tegneutvikling, samt fikk gitt uttrykk for egne tanker og følelser. De pedagogiske lederne tok her, etter initiativ fra eieren av barnehagen, ansvar og utviste faglig skjønn ut ifra pedagogiske og formingsfaglige vurderinger om hva de ønsket at barna skulle utvikle og

lære i barnehagen. Ifølge pedagogisk leder 2 ble det også slik at barna som følge av at de tok vekk fargeleggingsarkene tegnet mer og fikk en god tegneutvikling.

Pedagogisk leder 3 bruker fargeleggingsark i en pedagogisk sammenheng, på tvers av barnehagens fagområder, men og innenfor formingsfaget. Målene med å bruke fargeleggingsark er å gi barna fordypning innen et tema, noe man arbeider med, men og å gi barna visuelle inntrykk og stimuli til støtte og inspirasjon for å utvikle deres eget kreative uttrykk og skapende prosesser. I lys av Ross (1978) sine teorier om barns skapende prosesser viser pedagogisk leder 3 til at en bevisst tilrettelagt og pedagogisk styrt form for bruk av fargeleggingsark kan gi stimuli til en impuls hos barnet til å skape.

Pedagogisk leder 3 sin bevisste bruk av fargeleggingsark og bevissthet i forhold til motivene kan også relateres til Vygotsky (1930/1995, s. 11-16) sine teorier om verktøyenes betydning for oss mennesker i de aktiviteter vi utfører for å nå mål.

Aktivitetene vi utfører er ifølge Vygotsky (1930/1995, s. 11-16) reproduserende eller kreative. I lys av Ross (1978) sine teorier om barns skapende prosesser, med impuls og leken som viktige faktorer kan man si at empirien viser at fargeleggingsark kan tas i bruk i både reproduserende og kreative aktiviteter. I kreative aktiviteter, slik pedagogisk leder 3 arbeider med at barna gjennom samtaler, spørsmål og oppgaver skal stimuleres til å oppnå fordypning og impuls til å videreutvikle et motiv på et fargeleggingsark, eller å tegne videre på frihånd. Man kan også si at barna bruker fargeleggingsarkene i kreative aktiviteter når de klipper dem ut og tar dem med inn i leken sin, slik som pedagogisk leder 1 og Eva Änggård (2006) beskriver. Fordi da finner barna nye måter å bruke verktøyet fargeleggingsark på. Det kan være motivene på fargeleggingsarkene som gir barna impuls til leken. Det kan også være mål, etter behov eller impuls innenfor den aktuelle leken, som fører til at barna tar i bruk fargeleggingsarkene i slike kreative aktiviteter og skapende prosesser.

Barn utføre reproduserende aktiviteter med verktøyet fargeleggingsark ved at de, som Vygotsky (1930/1995, s. 11-16) sier, følger en mal, og derfor ikke skaper noe nytt. Da barn bare rabler over et fargeleggingsark og siden gjentar handlingen med neste fargeleggingsark, slik som pedagogisk leder 2 og pedagogisk leder 3 nevner, kan det også sies å være reproduserende aktiviteter. Å bare fargelegge og ikke tegne, eller gjenta fargelegging av det samme eller lignende motiver handler om reproduserende handlinger. Fargeleggingsark med stereotype figurer, såsom for eksempel Disney-figurer kan ifølge pedagogisk leder 3 virke negativt inn på barnas oppfatning om hvordan en figur

skal se ut. Dette var noe Lowenfeld (1954/1966, s. 21-25) på 1950-tallet kritiserte ved barns bruk av fargeleggingsoppgaver. At barna blir låst ved hvordan et ferdig motiv fremstiller et motiv og derfor blir hemmet i sitt eget uttrykk, tegneutvikling, og mentale utvikling. Vygotsky (1930/1995, s. 11-16) advarte mot å bli fast ved reproduserende aktiviteter, da man vil få problemer når man møter på forandringer i omgivelsene som krever kreative handlinger, at man bruker hjernen til å finne nye løsninger for å tilpasse seg forandringene og fremtiden.

Man kan ut fra dette og et sosiokulturelt perspektiv si at fargeleggingsark eller et blankt ark er et verktøy, både i form en fysisk gjenstand, men og i form av meningsbærende tegn, et språk (Frisch & Postholm, 2013, s.18-20). Et fargeleggingsark og et blankt ark taler til barna, før og etter barna tatt de i bruk. Hva de sier og hvilken impuls de gir barna henger troligvis sammen med mange flere faktorer enn motivet, pedagogen og konteksten som blant annet er berørt i denne oppgaven. Dette er oppgaven for kort for å omhandle, men jeg vil likevel berøre barneperspektivet. I arbeidet med oppgaven har jeg ikke funnet forskning som bekrefter eller avkrefter pedagogisk leder 1 sin påstand om at barn liker å fargelegge, men Eva Änggård (2006) sine studier viser til noen aspekter ved barnas bildeskapende som tilsier at barn gjerne fargelegger eller bruker andre hjelpemidler og maler. Barn etterstreber å tegne noe «fint», «riktig» og lite barnlig, nærmere voksenkulturens bilder som gir status og tilhørighet i barnegruppen. Motivene handler derfor, som også pedagogisk leder 1 forteller, om ting barna er opptatt av og som anses som attraktivt. Änggård (2006) fant at bildeskapende har en sterk sosial funksjon og handler om kommunikasjon og tilhørighet for barna, slik som den sosiokulturelle retningen ser på bildeskapende. Mens personalet tenderte å ha et mer utviklingspsykologisk syn på barns bildeskapende (Änggård, 2006). Det kan man til dels si at empirien i denne oppgaven bekrefter, men jeg vil diskutere dette nærmere i lys av Rammeplanen som sier at «Personalet skal være lydhøre, anerkjenne og imøtekomme barns egen tradisjonskultur og barnekultur.... være lyttende og oppmerksomme på barnas ulike kulturelle uttrykk, vise respekt for deres ytringsformer ...» (Udir, 2017, s. 51). I lys av oppgavens historiske tilbakeblikk på fargeleggingsark kan man si at de kan være en del av barns egen tradisjonskultur. Pedagogisk leder 1 sier at personalet må ha respekt for det barna er opptatt av, men at personalet må hjelpe barna å balansere, da barna ikke bare skal fargelegge, og ikke kan eller skal bestemme alt selv. Dette handler om pedagogisk leders ansvar om å etter faglig skjønn gi barn medvirkning i barnehagen. Rammeplanen sier at «Barnehagen skal ... tilrettelegge for medvirkning på måter som er tilpasset barnas alder, erfaringer, individuelle forutsetninger og behov....

Barna skal ikke overlates et ansvar de ikke er rustet til å ta» (Udir, 2017, s. 27). Pedagogisk leder 2 regulerer barnas bruk av fargeleggingsark ved å ta de vekk, mens pedagogisk leder 3 regulerer barnas bruk av fargeleggingsark ved å velge ut motiver og ta de i bruk sammen med barna i en pedagogisk sammenheng. Med dette praktiserer pedagogisk leder 2 og 3 noe av det Paulsen (1994) understreker som viktig, at pedagoger må hjelpe barna med å velge ut sanseintrykk. Men kan det i lys av at fargeleggingsark kan være en del av barns egen kultur og pålegg om barns medvirkning i barnehagen være problematisk å ta de helt vekk? Eller er kan det være foreldre og pedagoger som gjennom tidene har lagt til rette for og skapt barnas forhold til fargeleggingsarkene?

6 Avslutning

Oppgaven viser til at man blant pedagogiske ledere kan finne ulike holdninger til bruk av fargeleggingsark i barnehagen i dag. De intervjuede pedagogiske ledernes ulike holdninger ser ut til å ha blitt formet av egne erfaringer med fargeleggingsark fra barndommen, fagkunnskaper og personlige interesser. Holdningene og bruken kan, bevisst eller ubevisst, påvirkes og endres, av en selv eller omgivelsene, gjennom nye erfaringer, ny kunnskap, og faglige diskusjoner. Men er også påvirkelige for svingninger etter rådende pedagogiske syn, holdninger og trender. Oppgaven viser til at pedagogiske ledes holdninger er med på å forme hvordan de bedriver praksis i barnehagen. De pedagogiske ledernes holdninger til bruk av fargeleggingsark i barnehagen speiles i hvilke mål de har med å bruke fargeleggingsarkene i barnehagen, eller ikke, samt hvordan de relaterer de til formingsfaget. Barnehage 2 erfarte negative virkninger av fargeleggingsarkene, og målet med å ta de vekk var å stimulere barna til å tegne på frihånd. Hvilket også ble resultatet av endret holdning og praksis. Slik kan en pedagogisk leder arbeide for å oppnå de mål som Rammeplanen (Udir, 2017) setter for fagområdet Kunst, kultur og kreativitet. Men oppgaven viser også til at fargeleggingsark kan brukes som et verktøy for å oppfylle disse målene. Pedagogisk leder 3 bruker samtaler og bevisst utvalgte motiver fra kunsten, naturen og litteraturen for å gi barna fordypning, inntrykk og impuls til eget uttrykk og skapende prosesser. Mens pedagogisk leder 1 bruker fargeleggingsark som et verktøy for å

oppnå mål utenfor formingsfaget. For å skape ro, men og for å fremme barns utvikling og læring på andre områder, som for eksempel sosial kompetanse, finmotorikk og lek. Det kan se ut som at det ikke fins «riktige» holdninger til bruk av fargeleggingsark i barnehagen, men oppgavens historiske tilbakeblikk og nyere forskning av Eva Änggård (2006) viser til at fargeleggingsark kan sies å være en del av barns uttrykk og kultur. Det kan også være foreldre og pedagoger som gjennom tidene har lagt til rette for og skapt barnas forhold til fargeleggingsarkene. Pedagogiske ledere bør derfor, ut fra Rammeplanen (Udir, 2017), ha et bevisst forhold til fargeleggingsarkene, egne holdninger og utvise faglig skjønn i forhold til bruken av de i barnehagen.

I arbeidet med denne oppgaven valgte jeg å se på temaet fargeleggingsark i barnehagen fra pedagogers perspektiv, men det hadde vært interessant å forske videre på temaet fra barnas perspektiv.

7 Referanseliste

Adlibrisgruppen. (1999-2020). *Fargelegg: Dyr og fantasi. Fargelegging for barn og voksne*. Hentet 17. januar 2020, fra <https://www.adlibris.com/no/bok/fargelegg-dyr-og-fantasi-fargelegging-for-barn-og-voksne-9788283430042>

Bakke, K. (2011). Kunsten å skape i flate og rom. I K. Bakke, C. Jensen & A. B. Sæbø (Red.), *Kunst, kultur og kreativitet: Kunstfaglig arbeid i barnehagen* (s. 127-156). Bergen: Fagboklaget.

Brittain, W. L. & Lowenfeld, V. (1947, 1975/1993). *Kreativitet og vækst* (2. utg.) København: Gellerup & Gad

Bull-Hansen, R. (1953). *Tegning på naturlig grunnlag: Forming som middel i oppdragelse og opplæring fra småbarn til voksen*. (s. 99-105), Fabritius & sønners forlag: Norge. Hentet fra Nasjonalbiblioteket sin nettside, <https://www.nb.no/items/0ef905558a75db448e26ab533e8eb396?searchText=Tegning%20p%C3%A5%20naturlig%20grunnlag:%20forming%20som%20middel%20i%20oppdragelse%20og%20oppl%C3%A6ring%20fra%20sm%C3%A5barn%20til%20voksen&page=5>

Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Fargelegg.no. (s.a). Hentet 15. januar 2010, fra <https://www.fargelegg.no/>

Frisch, N. S. & Postholm, M. B. (2013). Tegningen lever! Sosiokulturell teori og tegning. I N. S. Frisch (Red.), *Tegningen lever!: Nye dialogiske perspektiver på tegneundervisning i grunnskolen* (s. 17-41). Bergen: Fagbokforlaget.

Lowenfeld, V. (1954/1966). *Ditt barn kan tegne: En veiledning for foreldre og lærere* (s. 21-25). Hentet fra Nasjonalbiblioteket sin nettside, <https://www.nb.no/items/4340f86236a1f9df9d2140522c4f181b?searchText=Ditt%20barn%20kan%20tegne&page=27>

Paulsen, B. (1994). *Det skjønne: Estetisk virksomhet i barnehage og skole* (s. 18-24 og 84). Oslo: Ad Notam Gyldendal.

Ross, M (1978). *The creative arts*. London, Great Britain: Heinemann Educational Books Ltd

Stavanger museum, MUST. (s.a). *Fargelegg fuglen! Lær deg nye arter*. Hentet 16. januar 2020, fra <http://stavangermuseum.no/aktuelt/fargelegg-fuglen>

Svartdal, F. (2018). Holdning, *Store norske leksikon*. Hentet 5. januar 2020, fra <https://snl.no/holdning>

Særbø, A. B. (2011). Kunstfagenes plass i barnehagen. I K. Bakke, C. Jensen & A. B. Særbø (Red.), *Kunst, kultur og kreativitet: Kunstfaglig arbeid i barnehagen* (s. 15-42). Bergen: Fagboklaget.

Utdanningsdirektoratet, [Udir]. (2017). *Rammeplan for barnehagen -innhold og oppgaver*

Vygotsky, L.S. (1930/1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB.

Änggård, E. (2006). *Barn skapar bilder i förskolan*. Studentlitteratur.

Økland, E. (2012). *Norske malebøker: Læremiddel, kunstformidling, tidtrøyte og lokkemiddel*. (s. 11-35). Oslo: Det norske samlaget.

